

*** Algimantas Zolubas. Prisiminimų trupinėliai apie Unę Babickaitę-Graičiūniene
*** Unė Babickaitė Graičiūnienė. Laidotuvės

Algimantas Zolubas. Prisiminimų trupinėliai apie Unę Babickaitę-Graičiūniene

Prieš porą metų į kovo tradicinį mėnesinį Vilniaus kupiškėnų susitikimą klubo valdyba pakvietė rinktis kovo 11 d. ir drauge švęsti Nepriklausomybės atkūrimo šventę. Tokia valdybos nuostata visiems patiko, nes šventė šeimoje ar tarp artimų žmonių būna prasmingesnė, „šventesnė“, todėl Mokytojų namų svetainėje rinkosi ne tik Vilniaus kupiškėnai, bet ir tikri kupiškėnai: Kupiškio Etnografijos muziejaus direktorė Violeta Aleknienė, mokytojos Janina Puronienė ir Danutė Sokienė, su monospektaklio „Unė“ fragmentais apsilankė aktorė režisierė, choreografė ir poetė Birutė Marcinkevičiūtė-Mar, iš Kauno atvyko Indrė Babickaitė, Vytauto Babicko dukra.

Šventė pradėta ne tradiciškai kupiškėnų himnu „Oi jūs susiedai, mieli susėdėliai...“, o Kovo 11-osios proga Lietuvos himnu, po kurio sekė pasisakymai, spektaklis. Išskirtinai buvo prisiminta Babickų šeima, iš kurios sesuo Unė ir brolis Vytautas sovietmečiu gyveno Tėvynėje be laisvės, o broliai Petras ir Kazys – laisvėje, už Atlanto, be Tėvynės.

Babickų šeima buvo išblaškyta: vyriausioji dukra Unė (1697–1961), buvusi politinė kalinė, didžiąją gyvenimo dalį pašventusi teatrui, gyveno Kaune, jos

broliai Petras ir Kazys nuo sovietinės okupacijos pasitraukę į Vakarų, brolis Vytautas, buvęs politinis kalinys, gyveno Kėdainiuose. Gimtoji sodyba Laukminiškių kaime išliko, dabar ten įsikūręs Babickų memorialinis ir Laukminiškių kaimo muziejus.

Man, studijuojant Kauno Politechnikos institute, Unė pasiūlė pas ją mokytis anglų kalbos, nes ji duodavo anglų ir prancūzų kalbų pamokas aspirantams besiruošiantiems laikyti kalbos egzaminą. Vaikščiodavau pas ją kartą ar du per savaitę ir mokiausi kalbos pagal pagreitintą metodiką „Basic English“. Dėl didelio krūvio institute, žinoma, anglų kalbos neišmokau, tačiau greta kalbos pamokų ji davė itin reikalingas ir įsimintinas bendravimo bei elgesio pamokas, įtvirtino nuostatas tikroms gyvenimo vertybėms atpažinti ir jų laikytis. Kai ką savo ranka užrašydavo ir tam tinkama proga įteikdavo. Tebesaugau jos užrašytus pamokymus: *Yra nelengva atsiprašyti, pradėti iš naujo, prisipažinti suklydus, būti nesavanaudžiu, pakelti ironiją (aš nepajėgiu šito), būti užjaučiančiu, pakelti pasisekimą neapsvaigus, pasimokyti iš klaidų, atleisti ir užmiršti, pagalvoti, o tada veikti (irgi nepajėgiu, nes klausau širdies), nepasiduoti rutinai, pasitenkinti mažu arba būti harmonijoje su aplinka, pakęsti pelnytą apkaltinimą, apvaldyti pyktį. Regis, tokių nuostatų Unė laikėsi, nors kai ko nepajėgė.*

Ji itin griežtai laikėsi duoto žodžio, pabrėždama japonų admirolo Togo mokymą: „Nežadėk daugiau pusės to, ką tvirtai esi nusiteikęs padaryti“; jei padarysi pusę – padarysi tarsi viską, jei padarysi kitą pusę, ką žadėjai, padarysi dvigubai. Pastebėjo, kad Amerikoje kol laikaisi žodžio, nors esi prasčiokas, nekilmingas, net gangsteris, su tavimi skaitosi, bet, jei sulaužei duotą žodį, esi niekas. O čia, tarkim kokioje įstaigoje ar parduotuvėje, pasako: „palaukite minutėlę“, o ta minutėlė gali tęstis ne vieną ir ne dvi minutes, o visą valandą.

Atsargiai, vaike, elkis prieš bučiuodamas moters ranką; jei kartą pabučiuosi, turėsi ją sutikęs bučiuoti visą gyvenimą, nes, jei bent kartą nepabučiuosi, moteris gali įsižeisti dėl dingusios pagarbos. Lietuvoje bučiuojant ranką dažnas vyras, stovėdamas kaip stulpas, moters ranką kelia, o reikia prie jos pasilenkti.

Unė, gerai pažinojusi ne tik teatrą, bet ir dailę, muziką, literatūrą, mylėjusi poeziją, stengėsi supažindinti su prieškarinės Lietuvos ir pasaulio poetais ir rašytojais, kuriuos ji pažinojo. Ji asmeniškai pažinojo Julijų Janonį, Vaižgantą, Adomą Jakštą-Dambrauską, Balmontą, Rabindranatą Tagorę, Majakovskį... Kai paklausiau, kodėl ji Majakovskio portretą laiko pakabinusi ant durų, ji paaiškino, kad jo poezija patinka, o ideologija – ne.

Išvykusi iš Laukminiškių ir Kupiškio, gyvenusi miestuose ir užsieniuose, nepamiršo kupiškėnų tarmės, ją labai gerbė, o, atvykusi į Kupiškio kraštą, kalbėdavo tik tarmiškai. Kai kartą Laukminiškiuose pobūvyje kai kurios moterys bandė pagražbyliauti „grynai lietuviškai“, ji įsakmiai pareikalavo neišsidirbinėti.

Apsilankiusi mūsų sodyboje, pagauta iš vaikystės likusio vaizdinio (su mano mama drauge ganė žąsis), gryčioje pareiškė: „kom nudožėt zoslonų ir obrozdu kiton vieton pėrkabinot?“. Daugelį metų Laukminiškiuose nebuvo, nebeatkreipė Unė dėmesio, kad ne tik zoslonas ir obrozdas nebe tie, bet ir gryčia nebe ta, iš „ulyčios“ į „vienasėdį“ perkelta, perstatyta. Gražu tąsyk buvo klausytis kaip Unė su mano tėvuku pakaitomis deklamavo lietuviškas ir rusiškas eiles, už ką vėliau Unė tėvuką pavadino „Šorkalėknio perliuku“, kaip su juo išsiaiškino, kad Zolubus ir Unės motiną sieja giminystės ryšis.

Plataus akiračio Unė domėjosi ne vien menais, bet ir būties dalykais, politika (mėgo politinius anekdotus, šaipėsi iš Stalino, Hitlerio ir Musolinio, kurių asmeniškai pažinojo). Tikėjo, kad kiekvienas žmogus turi savo aurą ir emanaciją (spinduliavimą). Anot jos, pirmą kartą susitikus nepažįstamiems žmonėms, jų spinduliai arba pasiglamonėja, arba atsistumia, todėl ir tas pirmas žvilgsnis būnaš neapgaulingas; tie žmonės toliau arba draugiškai bendrauja, arba jaučia nesuderinamumą. Todėl ir „meilė iš pirmo žvilgsnio“ esanti galima. Domėjosi jiniai ir radijo technika, kurią studijavau, ne vien todėl, kad klausėsi per radiją užsienio balsų, bet jai turėjau išaiškinti radijo bangų sklaidimo ypatybes, juolab, kad jos brolis Petras buvo pirmasis Lietuvos radijo diktoriaus ir valandėlių kūrėjas.

Nebuvo Unė užsisklendusi savo bute, pasikviesdavo senus ir naujus pažįstamus, čia pat svečių akivaizdoje paruošdavo kokią užkandėlę, pavaišindavo. Pakviesdavo ir mane su bičiuliais studentais, o neretai, eidama į miestą, pas bendrabučio budintį studentą palikdavo man lauknešėlį.

Eidama septintą gyvenimo dešimtmetį, Unė dar turėjo pakankamai jėgų ir planą geriau susipažinti su Lietuva. Ketinome pasinaudoti rašytojo Lino Brogos seniausios laidos „Moskvičiumi“ ir su palapinėmis išvykti bent porai savaitių. Deja...

1961 m. rugpjūčio pradžioje Kaune prie Unės karsto susirinko grupelė žmonių ją išlydėti į Palėvenės kapines. Bičiulis Linas Broga pasakė: „Jei žinotų Lietuva ką mes laidojame, tai kitokiomis sąlygomis čia suplauktų minia žmonių...“. O tuomet laidojome žuvusio lageryje politinio kalinio Vytauto Graičiūno našlę, buvusią politinę kalinę...

Garbė ir padėka susipratusiems kupiškėnams, kad kraštiečių Babickų atminimą saugo Laukminiškių muziejus, paminklas Unės tėvui Jurgiui Babickui Laukminiškių kapinėse, paminklai Unei, jos motinai Agotai ir kenotafas jos vyrui Vytautui Palėvenės kapinėse. Garbė ir padėka Unės bičiuliui rašytojui Linui Brogai ir jo žmonai Romanai, kurių rūpesčiu išleistos knygos „Unė Babickaitė-Graičiūnienė „Atsiminimai, dienoraštis, laiškai“ ir „Laiškai, amžininkų atsiminimai“.

Unė Babickaitė Graičiūnienė. Laidotuvės

Nuotraukoje:

Unė su broliu Petru apie 1934 m.

Mano brangus Drauge, štai trečia mano draugė miršta. „Skubėk, skubėk, man balsas kužda į ausį, – tiek maža beliko, skubėk atlikti savo pareigos, nors bile kaip, nors tik nuogus faktus užrašyk“. Aš suglumau ir stačiai pasipiktinau. Kaip gi čia yr? Niekam nevertos moteriškėlės gyvena sau, skleisdamos nuobodulį aplinkui, net po devynias dešimtis metų, o štai puikios asmenybės nuskinamos pačiame žydėjime.

Pirmoji buvo Jelena Petrovna Pestel. Tai dievų apdovanota moteris! Aš ją sutikau, būdama pačioje savo Golgotos viršūnėje. Tada ji jau buvo išsėdėjusi dvejetą metų vienutėje. Vienutėje dvejetą metų! Napatyrusiam neįmanoma suprasti, tai nė nesistenk.

Pagaliau kasdien ją rasdavo apalpusią, tada išleido – ne iš kalėjimo, bet iš baisios vienutės, kuri baisi dar ir tuom, kad nuolat esi nieko nesutrukdoma su savo mintimis. O jos yra klaikios, tikėk man! Išeidama iš vienutės, ji išsinešė saujoje visus iki vieno savo dantis, iškritusius su šaknimis nuo skorbuto, nuolatinio

bado!

Patalpino ją bendroje kameroje su šešiom kitom kalinėm. Reikėjo jos nuogumą kiek pridengti. Jai atnešė (taip, kaip ir man anksčiau) pilkos dačkos siaurą bjauriomis dėmėmis sijoną, vos siekiantį kelius, ir kareiviškus nušutusius marškinius. Šitaip ji atrodė klaičiau negu nuoga, nes toks drabužis buvo pajuokos ženklas. Ji atsiskakė jais vilkėti.

Tada metė ją už nepaklusnumą karcerin, o iš ten giliai apalpusią nunešė kalėjimo ligoninėn.

Po savaitės grąžino atgal bendron kameron, o po kelių dienų ir mane atvarė į šią kamerą. Čia aš ją ir pamačiau. Tą trumpą, siaurą sijoną viršinininkai buvo pakeitę čigonės margaspalviu su volanais. Vietoje palaidinės – užkankinto kalinio amerikoniškos pižamos viršus.

Ji šlepsėjo didžiulėmis, sudėvėtomis vyriškomis šliurėmis karališkai išdidi. Jos laikysena, eisena, kalbėjimo būdas rodė aristokratę.

Parodykite man savo koją, - paprašiau.

Ji uždėjo ant mano narų tobulos formos, mažą...

Atleiskite už tokį keistą mano prašymą, - sakau, - bet man... aš daug sužinau apie žmogų iš jo kojų. Jūs aristokratė. Jūsų koja rodo rasę...

Ja – Pestel.

O, konečno, ved nikakaja aktrisa ne sumėjėt... (o, žinoma, juk jokia aktorė nesugebės).

-A ja i aktrisa, ja i chudožnica peizašistka... (o aš ir aktorė, ir peizažo dailininkė) Kada... išvedė mano vyrą ir vienatinį sūnų, aš turėjau kuom nors prasimaitinti. Griebiausi vieno, griebiausi kito amato... Jau šešiolika metų, kai suėmė mano vyrą – aš apie jį nieko nežinau. Po dešimties metų sūnus grįžo be dešinės rankos. Aš nesiryžau paklausti, kaip jis prarado ranką. Mačiau, kad ir jam sunku būtų pasakyti apie tai.

Pas ją, priėmimuose, deklamuodavo eilėraščius K. Balmontas. Jis ją mylėjo, aš tai išskaičiau jos akyse. Kaip gi galima buvo atsispirti jos gražumui, jos sielos žavesiui, jos talentams!

Mudvi žiūrėdavome į viena kitos akmeninius veidus (išmokome tokius veidus padaryti, kad tardytojai negalėtų išskaityti jokių mūsų minčių, jokių išgyvenimų) ir, visą laiką sekdamos vilkelį, šnabždėdavom apie savo praeitį, apie įdomius savo draugus, bendrus pažįstamus, garsius žmones. Tik su ja viena apie tai kalbėjau visą kalinimo laiką.

Kai ji man padeklamavo, aš puoliau ją bučiuoti.

Stoilo popast v tiurmu, čtoby poznamomitsia s vami (vertėjo pakliūti į kalėjimą, kad su jumis susipažinčiau), - sušukau aš nesava, pavergta jos meniško talento.

Ji alpo, kai mane atveddavo iš tardymų nukankintą. Ji alpo dažnai dėl manęs. O aš nė karto nebuvau nualpusi. Ten, tame pragare, aš pavirtau į plieną, į akmenį.

- Atsimeni, aš Tau pasakojau, kai tardytojas, pulkininkas Polukarpof, paveiktas tos ištvermės sušuko:

.....- Ja byl by bolšim čelovekom, jesli pokazyvaja vas, ja bral po rubliu. Ja dniom spliu i ja sognulsia v kalač! A na vas ješčio možno vodu vozit. Čto vam dajot takuju silu?! (aš būčiau didis žmogus, jeigu rodydamas jus, aš imčiau po rublį. Aš dieną miegu ir aš susiriečiau į raguolį! O jūs dar galite vandenį vežti. Kas jums duoda tokią jėgą).

Tai buvo šešiolikta kankinimų para. Aštuoniolikta aš jau nebesuvokiau nieko. Vis mačiau vežimus šieno didžiuliame kieme, įsiutusius, putojančius arklius ir save, stovinčią prieš karo tribunolą, laukiančią mirties sprendimo. „Možete stojat?“ (galite stovėti) – girdžiu kaip per sapną nepiktą (nustembu, kad nors kartą kalba į mane nepiktu balsu). „Ja stoju“ (aš stoviu), - atsakiau. „Net, vy ne stoite“ (ne, jūs nestovite), - tas pats nepiktas balsas, dargi, atrodo, lyg su užuojauta pataiso mane. Nestoviu! Tai ką aš darau? Stengiuosi suvokti, pajusti save. Bet negaliu. „Aš“, atrodo, esu labai toli, ten, prieš karo tribunolą, prieš daug rusų kariškių, už tų baisiai aukštų šieno vežimų su putojančiais, žvengiančiais, piestu stojančiais arkliais. Taip negera man, galva tokia sunki, smegenys varva, akys lenta užkaltos. Ak, kad greičiau pasibaigtų teismas ir kad mane greičiau nužudytų, bile kaip, vis tiek bus lengviau mirti, negu dabar. Šitame laikotarpyje, ir tik šitame, aš nebegalvoju apie Viči (Unės vras Vytautas – red. past.) ir nebesiunčiau jam mintimis stiprinančių, guodžiančių bangų.

Aš iškentėjau tik 18 parų tardymų ir nemigos, o Viči – šešis mėnesius!

Kai jau maniau nebeištersianti, ji – ponja Pestel – drebančiom lūpom bučiuodama mane, kuždėjo:

- My vyjdem, Uni Georgijevna, my vyjdem živymi i obe napišem sviji vospominanija ob etom nepostižimom ade (mes išeisime, Une Georgijevna, mes išeisime gyvos ir abi parašysime savo prisiminimus apie šitą nesuvokiamą pragarą).

Kitą kartą, kai mus abi lydėjo dušan, ji „zloradno“ šyptelėjus, garsiai pasakė: „et purtant c`est eux. Qui nous vervent“ (ir vis dėlto jie mums tarnauja).

Tikrai, tiek kareivių, keli leitenantai, vis tai mudviejų „patarnavimui“.

Išėjusi į laisvę, paprašiau seserėčią, važiuojančią Maskvon, užėiti pas ją. „Prieš du mėnesius mirė“, - buvo jos sūnaus namiškių atsakymas.

Ar ji parašė savo atsiminimus? Nežinau. Bijau, kad nesusėję. Užkankino ją už baisiausią nusikaltimą: ji vieną kartą paklausė „Amerikos balso“ ir pasakė apie tai savo geriausiai draugei, su kuria neatskiriamai draugavo tris dešimtis metų ir laikė ją tikra seserimi! Po pusės valandos č. Atėjo jos suimti. O tempora! o mores! (O laikai! o papročiai!)

Užvakar, antrą d. kovo, blaškausi, nerasdama niekur sau vietos. „Na, kas dar man galėtų nutikti?“ - klausiu savęs. Juk, rodos, jau viskas baisiausia yra atsitikę!

„Ore šmėsčioja nelaimė“ – tavo žodžiais tariant. Dairaus, iš kur dabar smogs. Turbūt kas bloga atsitiko Tau, ar Audroniui, ar Unei, ar broliams? Daugiau nieko brangaus nebeturiu šiame pasaulyje.

Klydau. Buvau užmiršusi, kad myliu dar vieną asmenį, žaviuosi ja, iš visos širdies užjaučiu ir dargi dėkinga jai esu už kadais parodytą man švelnų prielankumą.

Ji – Marija Mašiotaitė-Urbšienė. Keturiolika metų išsėdėjusi kalėjime (ne lageryje). Prieš dvejus metus išleista į laisvę, atvyko Tėvynėn ir štai užvakar, 2 d. kovo, mirė širdies liga.

Keturiolika metų iškentė pragare, o „Laisvė“ buvo per daug jai, iškankintai.

Kai asmuo turi gražią sielą ar talentą, jis dažniausiai neturi gražios išorės. Tai visiem žinoma ties. Ponia Munia, kaip ji buvo visų vadinama, net jaunystėje nebuvo graži, o Bazedovo liga ir visai ją bjaurino. Dabar, išėjusi iš kalėjimo, suvargusi, susenusi, išpurtusi, susikūpinusi.

Žili, praretėję plaukai, pakirpti vyriškai, stovėdavo ežiuku – neraitydavo jų pusmetniais – arba krisdavo ilgom plonom sruogom ant menkai matančių, skaudančių akių.

Susilenkusi pusiau, dažnai ramsčiuodavos lazda, negalėdama paeiti ar pastovėti vietoj. Nuo nuolatinio sėdėjimo kalėjime (keturiolika metų!!!) Jai žemiau juosmens išaugo didžiulis navikas. Kairės rankos pirštai iki antrųjų krumplių buvo numirėlio spalvos, ji jų nejautė – širdis nenuvarydavo kraujo į galūnes.

Ji labai nepatogiai gyveno pas Čiurlionienę. Suspausta, suvaržyta, šokdinama sulig jos įnorių.

„Jeigu vyras rašo, tai man nėra vietos išvis, nes stalas labai mažas, galiu tada tik lovoje gulėti“, - skundėsi man ir visur ieškojo kambario. „Ot, jau greit gausiu, jau pažadėjo“, - džiaugėsi.

Kad tik pabėgtų nuo slogios diktatoriškos Čiur. namų atmosferos, ji dar anksti pavasarį, kai dar nenuimama šiltų drabužių, išvykdavo į Palangą pas savo brolienę ir išbūdavo ten kone iki šalčių, vengdama grįžti į nemielus namus.

Tas neturėjimas namų jaukumo ir poilsio, man rodos, buvo didelė jos mirties priežastis. Ak, kad ji būtų turėjusi tokį draugą, kuris ir jai būtų suteikęs tokį patogų butą, kaip man.

Bet ne visiem duota tokia laimė – draugas.

Mirtis – išlaisvintoja. Mirtis jos atžvilgiu – pagražintoja. Ji suteikė jai grožį. Padarė brožus beveik klasiškus, ir veido spalva nieku nepriminė numirėlio. Tai buvo spalva marmuro, iš kurio nukalta Venere di Cenose. Labai gražios rankos, grakščiai sudėtos plastiškam judesyje su atsiskyrusiu mažuoju pirščiuku..

Stebėdamiesi tokiu pasikeitimu, užkerėti jos ramiai miegančio grožio, stovėjo prie jos karsto keletas jos giminių, inteligentiškų senelių, kažkokių stebuklu išlikusių Lietuvoj. Keletas jos buvusių pavaldinių, t.y. ministerijos tarnautojų, buvę ministrai: Klimas, Toliušis, Soblys, Kvedaras.

Stovėjo suglumęs, tramdydamasis ir net šypsodavo sveikinantis jos vyras, paskutinis Lietuvos užsienio reik. Ministras, Smetonos (neįsk. ž.) atpirkimo ožys.

Labai gaila, kad nebuvo dailininko – jis būt turėjęs nuostabaus grožio modelį.

Buvo koks pusšimtis moterėlių, kurioms laidotuvės – tai pramoga.

Bet nuostabiausia man buvo tai „eiseną“ į kapus. Ne įprasta, lėta eiseną, bet važiavimas autobusu pilnu greičiu.

Į vieną nešvariausį, nieku nepapuoštą „užebnyj“ (mokomasis) ar „avarijnij“ (avarinis) išvaždos autobusą nejaukioje tyloje įkišo karštą ir sunkiai įsikorė jin (nes labai aukšta pakopa) jos vyras ir dar vienas kitas, nepamenu kas. Į antrą ir trečią autobusus susėdome lydėtojai. Autobuse, kuriame aš važiauvau, buvo Žmuidzinavičius su žmona, Galaunė su tokiu jau nušiorusiu, iširusiu tujų vainiku nuo „Knygos mylėtojų draugijos“. M.Urbšienė buvo jos įsteigėja ir pirmininkė.

Aš žiūrėjau pro langą, atkakliai nenorėdama nieko pažinti. Tik kai nosis nosin susidūriau su Galauniene, tai neišvengiamai pasisveikinome abi galvos linktelėjimais. Iš viso buvau žiauriai nusistačiusi, pykau, kad gražios sielos žmogus mirė, o šios visos menkystos gyvena ir dar labiau riebėja.

Ar jūs pykstat ant manęs? – klausia Vitkauskienė.

Kodėl klausiat?

Nesisveikinat, neatsakot į sveikinimus...

Ir niekam į galvą neateina, kad kas gali liūdėti dėl jos mirties, verkti iš širdgėlos, praradus draugę.

Ne! Jos visos tuščiaavidurės. Vietoje širdies skudurų gniužulai. Visą kelionę nesivaržydamos klegėjo apie viską, tik ne apie tą, kurią lydime negrįžtamai.

Prie kapo vienintelę kalbą pasakė bibliotekos darbuotoja M.Čilvinaitė. Menka, sausa kalbelė. Aš jos neklausiau.

VI. Zubovo klausiu:

Pirmąkart matau tokias laidotuves! Kodėl kišot karštą ton nešvarion būdon? Kodėl nėjom pėsti iki gelež. stoties? – Užbėriau jį klausimais, dundant žemei į jos karštą. Vykdomasis kom. tokias priemones davė. Laidotuvės valdiškos, tai...

Valdiškos? – nutraukiau nustebusi.

Na, yra keletas valdiškų laidovių kategorijų, - šypsodamas kalba man Zubovas, neseniai palaidojęs savo tėvą irgi valdiškai, bet priimta kategorija – iškilmingąja.

Hm... taip, yra keletas rūšių valdiškų laidotuvių. Tu ir aš daug kartų matėme jas – pirmąją rūšį, kai garbės sargyboje, stengdamiesi liūdnei atrodyti, nuolatiniai, nepakeičiamai, tarytumei be jų negalima numirėlio palaidoti, stovi Venc., Narkev., Tilvytis, Sm.

Sunkvežimis visas iki briaunų išklotas raudonu kilimu, keturios ar šešios puikios eglaitės, tik šviežiai nukirstos, virpa sunkvežimio kertėse.

Dūdų orkestras būgnija (taip jiems ir reikia, nes ar yra kas baisesnio už gaisrininkų ar milicininkų dūdų orkestrą?) „Proščaj, liubimyj gorod“ (lik svaikas, mielas mieste) ar kokią kitą, lygiai liūdnei nuteikiančią dūdišką kakofoniją. Eiseną kapų link, teisingiau – stoties link, lėta, iškilminga. Palydovai, žinoma, anekdotus viens kitam pasakoja, kas be to, bet garsiai nesikvatoja.

Laidotuvės antra kategorija. Didžiųjų prisiekusių graborių nėra. Garbės sargyboje stovi nepažįstami, iš tų, kuriuos vadina „ir daug kitų“. Bet sunkvežimis taip pat išklotas raudona medžiaga, kertėse taip pat graudžios eglutės, ir, žinoma, plyšoja dūdininkai. Visą kelią klerkia gedulingos melodijos.

Tai išeina, ponios munios trečios kategorijos. Be įprasto sunkvežimio, be kilimų ir, ačiū Dievui, be dūdų. Jeigu yra dar žemesnė valdiškų laidotuvių kategorija, tai tikriausiai galima teigti pokojnik peškom idiot (velionis pėsčias eina)... gal net iki pat Petrašiūnų. O lydi jį pora č. civiliniais drabužiais.

O aš žinau, mielas Drauge, dar vieną kategoriją. Aš mačiau ne vieną kartą, būdama katorgoje, kai nebeištvėrusi kankinimų kalinį įgrūda nuogą (nes jo, vargšo, drabužius ir visą maišelyje telpantį turtą tuojau pagrobia kiti) į senų, nedažytų lentų dėžę – kartais lentų iš išardytų senų išviečių. Ant didžiojo kojos piršto užneria cetelį su jo numeriu – nes juk jis ne žmogus, o tik katorgos vienetas. Dėžę, atseit karštą, keikdamiesi užmeta ant pilno mėšlų vežimo, apžergia veistas ir nudardina risčia į kalinių kapines. Ten dėžę trinktelėja duobėn, vis šlykščiausiems keiksmams aidint, ir, užkasę visai negiliai, pastato kuolą su jo numeriu. Kai mus varydavo miškų kirsti, mes matydavome didžiausius plotus nykioje vietovėje, nusagstytus tūkstančių tūkstančiais kuolų su numeriais. Lyguma. Tuštuma. Nė vieno medelio, nė vienos gėlės. Ir žolės nesimato tarp šių šiurpių kuolų, ir paukšteliai ant jų nenutopia.

Iš žmogaus atimta Tėvynė, šeima, turtas, laisvė. Jis nužmogintas į numerį ...0000128.

Aš manau, kai šv. Petras paklaus: „Kto ty takoj, čto prosišsia v nebo? (kas tu toks, kad prašaisi į dangų)? Nereikės nė atsakyti į jo klausimą. Užteks pirštu parodyti į visur užrašytą numerį: ant kepurės, ant rankovės, ant nugaros, ant kelnių, ant sijono.

Šv. Petras skausmingai aiktelės: „O!“ ir skubiai pasitrauks į šalį, duodamas visą platų kelią žengti. Dangaus vartai atsivers plačiai prieš Numeruotąjį! Pasigirs arfų muzika, ir angelų choras jam giedos Jo Tėvynės giesmes, Jo gimtąja kalba, berdamas kvepiančias, rasa spindinčias rožes po to mielo skarmaliaus kojomis.

Eikš, mano vargšas mylimas vaikelis... Aš pats užglostysiu Tavo kruvinas tardymų žaizdas. Aš duosiu Tau naujus sąnarius vietoj tų, kuriuos budeliai sulaužė. Sėskis, vaikelis, mano dešinėje, čia vieta užkankintųjų – tų, kuriems per tardymus išlašino kraują lašą po lašo, lėtai...

(Unė Babickaitė-Graičiūnienė, „Laiškai, amžininkų prisiminimai“, AIDAI, 2005)